

A TERVTELJESÍTÉS ELLENŐRZÉSÉVEL A NAGYOBB TERVFEGYELEMÉRT

A termelési eszközök társadalmi tulajdona szükségszerűvé és elkerülhetetlenné teszi a termelés tervszerű irányítását. A szocializmusban megszűnnek a magántulajdonból származó, a termelőerők útjában álló akadályok, és létrejönnek a termelőerők gyors kifejlődésének feltételei.

„A proletáriátus megragadja a hatalmat és e hatalom erejével köztulajdonná változtatja a burzsoázia kezéből kisiklott társadalmi termelési eszközöket. Ezzel a cselekedettel megszabadítja a termelési eszközöket eddigi tökeminőségüktől és társadalmi jellegüknek teljes szabadságot nyújt az érvényesülésre. Most már lehetővé válik az *előzetesen megállapított* tervszerinti társadalmi termelés.“¹

A szocializmus építésének tervszerű irányítása tehát egységes népgazdasági terv szerint folyik, ami azt jelenti, hogy az egységes terv az összes népgazdasági ágakat egybehangolja, megszabja azoknak harmonikus fejlődését. Az egyes népgazdasági ágak, iparágak, vállalatok termelésének összhangját, a különböző népgazdasági mérlegeken keresztül *előzetesen megállapított* terv biztosítja. „A szocializmus — mondotta Lenin — elképzelhetetlen... tervszerű állami szervezés nélkül, amely a termékek termelésénél és elosztásánál az emberek tízmillióit egységes norma legszigorúbb betartására utalja.“ A termékek termelése és elosztása tehát *előzetesen megállapított normák* szerint kell, hogy történjék. A terv bármilyen részének felborítása felborítja magát az egész tervet, nem lehetséges többé a normák betartása, nem lehetséges a terv végrehajtása más területen sem. A tervek egyik jellegzetessége tehát az, hogy *előzetesen* kell megállapítani.

A gazdasági tervek eszközök a szocialista állam kezében. Eszközök arra, hogy a szocializmus, később a kommunizmus építését szolgálják. A tervek mint eszközök: utasítások. Sztálin elvtárs a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának XV. Kongresszusán mondotta: „A mi terveink nem tervprognózisok, nem tervtalálgatások, hanem *tervutasítások*, amelyek kötelezőek a vezető szervek számára és meghatározzák az egész országra kiterjedően a jövő gazdasági fejlődés irányát.“ A másik jellegzetessége tehát a terveknek, hogy ezek *utasítások*. Az a körülmény, hogy a tervek utasítások, maga után vonja azt is, hogy a terveket *előzetesen* kell megállapítani. Nem lehetséges utasítást adni egy elmúlt időszakra vonatkozóan. A tervek tehát csak akkor tölthetik be szerepüket, ha azokat, azaz a feladatokat, *előzetesen* szabják meg. Ezek a feladatok kiterjednek egy-egy vállalat működésének egész körére, tehát kiterjednek a műszaki fejlesztésre, termelésre, létszámra,

béralapra, az anyagfelhasználási normákra és az anyagok felhasználására, az önköltségre, stb.

A *népgazdasági tervek állami törvény*, melynek teljesítése kötelező minden vállalat és gazdasági szervezet számára a népgazdaság minden ágában. Tekintettel arra, hogy a népgazdasági tervek egyes részeinek teljesítése csakis minden egyes tervek teljesítésében résztvevő gazdasági szervek együttműködésének alapján lehetséges, feltétlenül kötelező az egyes vállalatok részére a tervek összességében és részleteiben való teljesítése. Az állami tervek tehát, mint látjuk, megszeghetetlen törvény. Az állami tervek számokban megadott utasításokat jelentenek és e számok teljesítésének ellenőrzése a statisztika legfontosabb feladata.

A statisztikának legfontosabb feladata tehát a tervtörvényeknek, a tervek utasítások végrehajtásának ellenőrzése. Ahhoz azonban, hogy a statisztika a tervek végrehajtását figyelemmel tudja kísérni és ellenőrizze, világosan tudnia kell minden statisztikusnak a vállalatoknál, trösztöknél, az igazgatóságoknál, a minisztériumokban, a Központi Statisztikai Hivatalnál, hogy mi a tervek, amelyek az ő általa ellenőrzött területre vonatkoznak. A fenti általános elvekből világos, hogy a tervek az *előzetesen* a kormány, vagy annak valamilyen szerve által jóváhagyott utasítást jelent.

A statisztikusok feladata tehát, mielőtt hozzákezdenének a tervek teljesítésének ellenőrzéséhez, hogy megállapítsák, hogy a tervek vajon megfelelnek-e azoknak az elvi követelményeknek, melyekről fentebb szó volt, tehát előzetesen lettek-e megállapítva és utasítás jellegűek-e.

Az általános elvi tételek betartásához segítséget nyújt a Népgazdasági Tanács 161/8/1951. N. T. sz. határozata a népgazdasági tervek jóváhagyásának és módosításának rendszeréről.

A Népgazdasági Tanács határozata először is intézkedik arra vonatkozóan, hogy betartsuk azt a tételt, hogy a tervek *előzetesen* megállapítottak legyenek. Így a I/4. pont kimondja: „Az éves népgazdasági tervek keretszámait a minisztérium bevonásával a Tervhivatal dolgozza ki. Az erre vonatkozó előterjesztést a tárgyévet megelőző év augusztus 15. napjáig kell jóváhagyásra a Népgazdasági Tanács elé terjeszteni.“ A negyedéves tervek vonatkozóan a II. 5. pont kimondja, hogy: „A minisztériumok negyedéves terveiket a tárgynegyedév kezdetét 30 nappal megelőzően küldik be a Tervhivatalnak, amely 15 napon belül a Népgazdasági Tanács elé terjeszti a népgazdaság összesített negyedévi tervét.“ Kimondja továbbá a II/7. pont, hogy: „A terveket olyan időben kell jóváhagyni, hogy azokat a tervek kötelezett vállalatok (szervek) legkésőbb a tervidőszak előtt egy héttel megkapják.“ Ugyanez a határozat kimondja, hogy: „A tervek végrehajtására kötelezett szervek számára a tervszámoknak megfelelően kötelező ereje van és ettől csak előzetes engedély alapján térhetnek el.“ A határozat III/6. pontja kimondja azt, hogy: „Negyedéves terveken módosítást általában csak a negyedév első hónapjának a végéig szabad végrehajtani.“ Ugy szintén kimondja, hogy a havi operatív terveken nem szabad változtatni.

A Népgazdasági Tanács 383/21/1951 N. T. sz. határozata intézkedik arról, hogy 1952. január 1-től kezdve a havi tervek készítésének rendszerét meg kell szüntetni, a negyedéves terveket havi bontásban kell elkészíteni és a negyedéves tervet ily módon elkészítve iparáganként és vállalatokként min-

den negyedév első hónapjának 12. napjáig közölni kell a Magyar Nemzeti Bankkal, a Központi Statisztikai Hivatallal és az OMB. Titkárságával.

Mindezek a határozatok biztosítják tehát azt, hogy a tervek előzetesen jussanak el a statisztikusokhoz, hogy azok a tervutasítások végrehajtását ellenőrizhessék.

A fentemlített 161/8/1951. N. T. sz. határozat azt is előírja, hogy a terveket kik hagyják jóvá (éves tervet Minisztertanács, negyedéves tervet Nép-gazdasági Tanács, negyedéves terv részletesebb bontását az Országos Tervhivatal, vállalati terveket a minisztériumok, stb.). Az előírásoknak megfelelő tervek azok a tervutasítások tehát, amelyek végrehajtására a vállalatok kötelezettek. A statisztikának feladata tehát az is, hogy megállapítsa, hogy a fent felsorolt előírásoknak eleget tettek-e, a tervek előzetesen készültek-e el, azok által lettek-e jóváhagyva, akik arra jogosultak, így csak ebben az esetben nevezhetjük azt annak a népgazdasági ág, főosztály vagy vállalat tervének.

Annak ellenére, hogy mind elvileg, mind a fentemlített határozatok alapján gyakorlatilag a tervező szervek tisztában vannak a két követelménnyel, hogy a tervek egyrészt előzetesen kell, hogy elkészüljenek, másrészt ezek utasítás jellegűek, tehát csak a megfelelő hatóságtól jöhetnek, még mindig igen gyakran előfordul, hogy ezeket az elveket és határozatokat nem tartják be. Erre már a Magyar Dolgozók Pártja II. Kongresszusán is felhívták a figyelmet. Így Mezei Ferencné, az Óbudai Textilfestő Pártbizottságának titkára a következőket mondotta:

„Beszélni kell elvtársak a nehézségekről is. Mi tudjuk, hogy tervünket módosítani kell. Mégsem tartom helyesnek azt, ami nálunk február 5-én történt. A Könnyűipari Minisztériumon keresztül levelet kaptunk ipari központunktól, hogy januári tervünket 1 050 000 méterrel fel kell emelnünk. Szeretném a Tervhivatalnak és a Minisztériumnak is megmondani: mi elvégezzük a munkánkat, mert előtünk kommunisták előtt leküzdhetetlen nehézségek nincsenek — és nem is lehetnek, de mégis csak helyes lenne, ha a januári felemelt tervet nem február 5-én kapnánk meg.“

Egyes tervező szerveknél meg van az a törekvés, — miután a tervekért felelősek —, hogy lehetőleg túlteljesítsék a terveket, tehát igyekeznek a terveket addig módosíthatni, vagy oly későn elkészíteni, mikor már majdnem ismeretesek a tényszámok, vagy a tényszámok teljes egészében ismeretesek. Gerő elvtárs a január 12-i gazdasági funkcionáriusoknak tartott értekezleten felhívta a figyelmet ezek veszélyeire, és ott is megemlítette már a Könnyűipari Minisztériumot, mint olyat, mely december 22-én kívánta a decemberi béralaptervet módosítani. A helyzet a Könnyűipari Minisztériumban nem javult január hónapján sem, a terveket állandóan módosítgatják, jóval a határozatok által előírt időpontot túl. Így pl. a Debreceni Ruhagyár január havi tervadatait február első napjaiban módosították. Világos dolog, hogy ilyen esetben teljes egészében a terv elveszti utasítás jellegét, hiszen nyilvánvalóan visszamenőleg utasítást adni nem lehetséges. A Könnyűipari Minisztérium területén történt az is, hogy a Könnyűipari Minisztérium egyik tervosztályvezetője az alábbi utasítást adta ki a főosztálya alá tartozó összes vállalatokhoz:

„A tervosztályvezetői értekezleten megállapodtunk abban, hogy a most készülő és a havi bontást tartalmazó tervben a január havi tervszámokat a várható ténytérvekkel azonosnak állítjuk be.

Felhívom a vállalat figyelmét arra, hogy a *február 8-i határidőre beküldendő statisztikában már a fenti megállapodásnak megfelelően kell a tervszámokat szerepeltetni*. Ennek érdekében a vállalatok munkálják ki a január havi tervszámaikat, hogy ebben, valamint a további statisztikában azok zavartalanul beállíthatók legyenek.

Ezzel kapcsolatban hívom fel még a főkönyvelőség által megküldött „Szakmai utasításra“ a figyelmet, melynek 1. és 3. pontja már a január havi statisztikánál figyelembe veendő.“

Fenti utasítás nem kevesebbet jelent, — minthogy arra utasította a vállalatokat, hogy a tervszámok helyébe a ténytérveket állítsa be (minthogy február 4-én kelt a levél, tehát akkor már nem beszélhetünk a vállalat „várható ténytérveiről“, hanem a valóságos ténytérveiről) — azaz minden terv teljesítését 100%-ra jelentse. Világos dolog, hogy ez már a tervezés és a tervfegyelem teljes semmibebevését jelenti. Ehhez hasonló jelenségek egy sor más minisztériumnál is megmutatkoznak. Így pl. az Élelmezési Minisztérium január hónapra vonatkozó terveit a Központi Statisztikai Hivatalnak csak február 18-án küldte meg, és két nappal ezután, február 20-án, még ezen is módosítani kívánt. A Belkereskedelmi Minisztérium a nagykereskedelmi vállalatok részére nem készített havi tervet és így csak a nagykereskedelmi központok készítik el a terveket, ez azonban nem kerül a tárca által jóváhagyásra és így összesített tervek sem állnak rendelkezésre .

A Közlekedési Minisztérium mint tervszámot jelentett olyan számokat, amelyek ellentétesek voltak az Országos Tervhivatal által megadott számokkal és a vizsgálatnál kiderült, hogy ezek még jóvá nem hagyott, javasolt módosítások voltak, de a Minisztérium azt már úgy kezelte, mint jóváhagyott tervszámot.

Ugyancsak a Közlekedési Minisztériumnál fordult elő az, hogy az 1952 február havi terveket nem tudták elkészíteni, miután februárban már a második negyedévi terven dolgoztak. Természetesen ilyen indokolások elfogadhatatlanok.

Világos dolog, hogy ilyen tervek nem felelnek meg azoknak a követelményeknek, amelyeket a tervekhez vonatkozóan Lenin és Sztálin elvtárs felállítottak.

A statisztika egyik legfontosabb feladata, hogy harcoljon a fegyelemért, a tervfegyelemért, az állami utasítások és törvények betartásáért. A statisztikusok feladata tehát, hogy a vállalatokban, minisztériumokban egyaránt harcoljanak a Népgazdasági Tanács határozatainak betartásáért, a tervezés megszilárdításáért azon az úton is, hogy megköveteljék a terveknek törvényes formában, törvényes határidőkre való átadását, mert a statisztika csak ezen törvények utasításán keresztül tudja elősegíteni a népgazdasági tervek tényleges ellenőrzését, a népgazdasági arányok betartásának ellenőrzését, a népgazdasági mérlegek egyensúlyának biztosítását. Így válik majd a statisztika a tervfegyelem megszilárdításának eszközévé is.